

Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích
Teologická fakulta
Katedra teologické etiky, sociální etiky a etického vzdělávání

Bakalářská práce

ETICKÉ VÝZVY POLICEJNÍHO POVOLÁNÍ

Vedoucí práce: PhDr. Roman Míčka, Th.D.

Autor práce: Martin Candra

Studijní obor: Sociální a charitativní práce

Ročník: 3.

2008

Prohlašuji, že svoji bakalářskou práci jsem vypracoval samostatně pouze s použitím pramenů a literatury uvedených v seznamu citované literatury.

Prohlašuji, že v souladu s § 47b zákona č. 111/1998 Sb. v platném znění, souhlasím se zveřejněním své bakalářské práce, a to v nezkrácené podobě elektronickou cestou ve veřejně přístupné části databáze STAG provozované Jihočeskou univerzitou v Českých Budějovicích na jejích internetových stránkách.

Datum: 8. srpen 2008

podpis autora bakalářské práce

.....

Poděkování

Děkuji vedoucímu bakalářské práce PhDr. Romanu Míčkovi, Th.D.
za cenné rady, připomínky a metodické vedení práce.

ÚVOD	2
1. Profesionální etika, policejní etika a policejní deontologie	4
1.1. Profesionální etika	5
1.2. Policejní etika	6
1.3. Policejní deontologie	9
2. Morální a právní povinnosti policistů	10
2.1. Právní normy stanovující kritéria pro jednání a chování policisty	11
3. Etický kodex	13
3.1. Etický kodex policisty	14
3.2. Význam a smysl existence kodexu policejní etiky	16
3.3. Evropský kodex policejní etiky	17
3.4. Kodex policejní etiky v České republice	18
4. Policejní etika v praxi	20
4.1. Spolupráce policie ČR s veřejností	22
5. Specifické výzvy policejního povolání	53
5.1. Nejnaléhavější etické problémy policejní práce	28
5.1.1. Policista v multikulturním prostředí.....	30
5.1.2. Korupce	32
5.1.3. Nebezpečí a pokušení moci v profesi policisty.....	33
5.2. Empatie	34
5.3. Odpovědnost a služba	36
ZÁVĚR	38
SEZNAM POUŽITÝCH ZDROJŮ	40
Seznam příloh:	44
ABSTRAKT	51
ABSTRACT	52

ÚVOD

Jen obtížně bychom hledali srovnatelnou profesi, která by byla pod tak přísným úhlem pohledu občanů, jakou je profese policejní. Je to dáno tím, že právě policista má být strážcem kázně a veřejného pořádku. Proto se právem očekává, že bude příkladem dodržování nejen právních, ale i mravních norem.

Jednání policisty je rámcově ohraničeno souborem nejrůznějších právních norem, které sami o sobě již v mnoha případech definují způsob policistova chování v určitých situacích. Vzhledem ke skutečnosti, že policista navíc vykonává své povolání podroben kritickému ostrozraku veřejnosti a médií, je zde více než v kterémkoli jiném povolání naprosto nezbytné vymezit pravidla profesní etiky, která musí policista ctít při komunikaci s veřejností, při jednání se svými nadřízenými a v neposlední řadě také se svými kolegy.

Některá jednání policisty mají charakter pomáhající profese, proto specifikem tohoto povolání je velmi důležitý prvek, který představuje vytvoření lidského vztahu mezi pomáhajícím a klientem. Policista se setkává s lidmi v závislém postavení, kteří potřebují nejen jeho profesionální znalosti, ale i určitou míru spoluúčasti, porozumění a pocitu, že nejsou policistovi na obtíž. Je proto velmi důležité pro vytvoření fungujícího vztahu těchto stran, aby byla při jejich setkáních vytvořena atmosféra bezpečí, pochopení, důvěry a empatie.

Protože pracuji jako vrchní inspektor na Obvodním oddělení Policie České republiky, zvolil jsem si právě toto téma bakalářské práce. Cílem práce je charakteristika některých „zátěžových situací“, kterým jsou policisté vystaveni v souvislosti s výkonem svého povolání. Dílčími cíli práce pak je shrnout požadavky a osobnostní předpoklady pro výkon profese policisty České republiky na základě právních norem a etického kodexu policisty, zaměřit se na policejní práci v praxi, porovnat spokojenost občanů s prací Policie ČR na základě výzkumů provedených v posledních deseti letech.

Práce je rozdělena do několika částí. V první kapitole se zabývám základním teoretickým vymezením pojmů z oblasti policejní etiky a deontologie. Druhá kapitola je pak věnována právním a morálním povinnostem policisty. Třetí kapitola s názvem Etický kodex popisuje jeho smysl a obsah. Další kapitola specifikuje policejní práci v praxi a poslední kapitola je zaměřena na specifické výzvy policejního povolání, popisuje některé oblasti nejnaléhavějších etických problémů v policejní práci.

K tématu bakalářské práce jsem volil literaturu a internetové zdroje převážně z oblasti profesní a policejní etiky a deontologie, zdroje od autorů zabývajících se pomáhajícími profesemi, veřejnou službou a policejní prací. Dále jsem čerpal ze svých zkušeností několikaleté praxe policisty a své znalosti zákonů a etického kodexu.

1. Profesní etika, policejní etika a policejní deontologie

Než se začnu věnovat konkrétní etice v policejní praxi, je vhodné věnovat pozornost terminologii, resp. osvětlení některých základních pojmů z oblasti etiky.

Co si vlastně pod pojmem etika představit? Etikou v nejširším pojetí vnímáme souhrn norem společenského chování. Dalo by se říci, že etika je vědou o morálce, zejména o tom, které lidské chování je a které není správné. Etika je o vzájemné akceptaci jedinců ve společnosti, o racionalitě postojů a zachování důstojnosti člověka. Etika je nepostradatelnou každodenní součástí nejen privátního, ale i profesního života každého jedince.¹

Etika může být definována takto:

- *disciplína zabývající se tím, co je dobré, špatné, morálními povinnostmi a závazky,*
- *soubor morálních zásad a hodnot,*
- *zásady jednání jednotlivce nebo (profesní) skupiny*
- *studium obecné povahy morálky a konkrétních morálních postojů,*
- *pravidla či standardy, kterými se řídí jednání členů určité profese, morální kvalita určitého jednání; vlastnost.*²

Jankovský definuje etiku následovně: „Z etymologického hlediska je patrné, že pojem etika má svůj původ v řeckém slově „ethos“, což v češtině znamená „zvyk, mrav, obyčej“, popřípadě i „zvláštnost“. Z toho lze vyvodit, že se jedná o nauku zabývající se správným (obvyklým) jednáním v lidském společenství. V původním slova smyslu totiž ethos znamená stáj a ve vztahu k člověku pak společné místo (na bydlení) dané určitým společenstvím nebo původem, kde se ve vzájemných vztazích vytvářely společné obyčeje, mravy závazné nejen pro celek, ale i pro jednotlivce.“³

¹ DUFKOVÁ, I. ZLÁMAL, J. *Policie a profesní etika*. s. 4.

² Tamtéž. s. 5.

³ JANKOVSKÝ, J. *Etika pro pomáhající profese*. s. 21.

1.1. Profesní etika

Profesní etika bývá nejčastěji vymezována jako „soustava takových hodnot, norem, principů a povinností, jejichž cílem je utvářet specifický vzorec chování, rozhodování a jednání, který je žádoucí pro danou profesi.“⁴ V optimálním případě by profesní etika měla zahrnovat:

- aspekt axiologický (tj. systém hodnot, vystupujících jako dominantní v dané profesi – včetně jejich zdůvodnění, a to zejména filosofického, právního, kulturního, sociálně psychologického a politicko-ekonomického),
- aspekt deontologický (tj. systém specifických profesních povinností, principů, norem a dalších regulativů, sloužících naplňování zmíněných hodnot),
- aspekt behaviorální či pragmatický (tj. vymezení pokud možno nejefektivnějších metod a způsobů osvojování uvedených regulativů jedincem).⁵

„Profesní etika určité sféry lidské činnosti představuje soustavu vybraných hodnot, norem a principů, jejímž posláním je přispívat k formování v dané oblasti žádoucího typu jednání.“⁶

Obsahem profesní etiky je především:

- „explikace hodnotového systému, žádoucího pro danou oblast lidské činnosti,
- explikace charakteru povinností – tj. mravních norem a mechanismů, které regulují uskutečňování těchto hodnot,
- hledání optimálních forem interiorizace norem a principů profesní etiky daného oboru.“⁷

„Profesní etika policisty vychází podobně jako jiné profesní etiky /lékaře, právníka, architekta/ z ideje povinností, závaznosti, jak ji nacházíme již u stoiků a jak ji později rozvinulo křesťanství a zejména novověká filozofie Wolfova a Kantova. Preferování a důraz na plnění povinností je specifickým rysem

⁴ NESVADBA, P. *Jak dál v policejní etice?*. s.50.

⁵ Srov. Tamtéž.

⁶ HERZOGOVÁ, Z. *K problémům konstitování učebního předmětu „policejní etika“*. In *Policejní deontologie*. s. 112.

⁷ Tamtéž.

*profesních etik. Proto též policejní etika bývá někdy uváděna jako policejní deontologie“*⁸ (viz níže).

Pod pojmem profesní etika se tedy rozumí jedna ze součástí aplikované etiky, která reflektuje aspekty pohledů a problémů vznikajících v rámci určitých povolání. Profesní etika se věnuje určitým normám a hodnotám a taktéž povinnosti jejich dodržování v konkrétní profesi. To znamená, že profesní etiky spadají do skupiny deontologických etik.⁹

1.2. Policejní etika

Policejní etika je v současnosti již poměrně zažitý pojem pro označení disciplíny aplikované etiky, která má vlastní specifický předmět, vyvíjí se v interdisciplinárních vazbách k ostatním disciplínám (a to jak „vertikálně“ – např. k všeobecné, filosofické etice, tak „horizontálně“ – k policejní psychologii a dalším bezpečnostním vědám).

Herzogová definuje policejní etiku následovně: „*policejní etika představuje soubor norem, které regulují chování a rozhodování policejních subjektů v nejrůznějších situacích z hlediska žádoucího chování, tj. z hlediska toho, co společnost od policie očekává.*“¹⁰

Policejní etika - tak jako ostatní profesní etiky – je chápána více či méně na bázi etické deontologie. Jakákoli profesní deontologie (= nauka o mravních povinnostech) je přitom chápána jako více méně úplný výčet žádoucích mravních norem a povinností, tedy jako kodex žádoucího skupinového chování. Pro policejní etiku to konkrétně znamená, že je v převážné míře chápána jako nauka o morálních povinnostech policisty.¹¹

⁸ Tamtéž. s. 113.

⁹ Srov. JANOTOVÁ, H. *Profesní etika*. s. 17.

¹⁰ HERZOGOVÁ, Z.: *Závěrečná zpráva institucionálního vědeckovýzkumného úkolu č. 413*. In *Policejní etika*. s. 6.

¹¹ NESVADBA, P. *Jak dál v policejní etice?*. s.50.

V současné podobě jde v podstatě o „výtah“ morálních aspektů z celého spektra povinností, určených policistovi právně (Ústavou, Listinou základních práv a svobod, odpovídajícími zákony, nařízeními, rozkazy apod.), přičemž důraz je kladen na Etický kodex Policie ČR a mezinárodní deklaráce s ním související.

Lze říci, že u policejního managementu i u řadových policistů stále do značné míry přetrvává pojetí policejní etiky jako jakési „kuchařky“ etického chování policisty, jako instrumentaria předem daných a hotových algoritmů chování. Z takového pojetí ovšem vyplývá neustále opakovaný požadavek: precizujte nám návody, jak má policista v určitých situacích výkonu služby postupovat, aby „to bylo etické“! Nebo, jinak řečeno: dejte nám hotové „archetypy etického chování a jednání“ a my se pak budeme podle nich učit chovat!

Skutečné etice však nelze naučit. Etiku je možné přiblížit následujícími příklady: ¹²

- je to tázání po smyslu, tj. zvýznamňování světa, opatrné odkrývání jeho „poukazů“, naslouchání a rozumění,
- je to přesah od toho, „co jest“, k tomu, „co by býti mělo“, tj. jakési trpělivé a dlouhodobé budování „mostu“ mezi námi a ostatními lidmi, věcmi i situacemi,
- je to problematizace zdánlivě „samozřejmého“, tj. neustávající kritika a zpochybňování své „pravdy“, jedinečnosti svého postoje či přístupu ke světu, a prolamování hranic sebestřednosti a učení se respektu k „jinakosti“,
- je to celoživotní kultivace osobnosti, „péče o duši“. Vynikající český filosof Jan Patočka kdysi právem zdůraznil: „*Starost o duši překonává falešný individualismus. Jeho zajetí domnívá se člověk, že nároky jsou tolik jako jsoucno, zaměňuje 'míti' a 'býti'.*“ ¹³

Etika jako životní postoj začíná tam, kde se zdánlivě „samozřejmé“ stává předmětem morální a mravní reflexe; tam, kde člověk dokáže zpochybnit

¹² Srov. NESVADBA, P. *Jak dál v policejní etice?*.s. 48.

¹³ Tamtéž.

sebejistotu svého nahlížení světa (a konání v něm) a začíná odkrývat nové a další, dosud netušené podoby smyslu.

Etika tedy současně znamená i schopnost „přijmout hledisko druhého“. V etickém hledisku není a ani nemůže být svět nikdy „dán“, „hotov“; člověk se vydává na cestu složitého, citlivého a neúnavného hledání jeho poukazů a učí se v stále znovu rekonstruovaných souvislostech žít, myslet a jednat!

Význam policejní etiky v rámci stupňujících se nároků na výkon policejní služby v demokratickém právním státě výrazně roste. Doposud se však kultivace morálního profilu policisty omezuje jen na několik málo hodin v rámci jeho studia. Ani vydání Etického kodexu Policie ČR se nestalo příležitostí k vysvětlujícím a hodnotícím diskusím na policejních pracovištích; „seznámení“ policistů s kodexem bylo ponecháno na odpovědnosti vedoucích pracovníků, takže začasto bylo „splněno“ ryze formálním způsobem (běžné bylo pouze podepsání protokolu o převzetí, krajním případem vyvěšení Etického kodexu na nástěnku). Nezačne-li v oblasti morální výchovy policistů systematické a koordinované úsilí v odborné i pedagogické rovině, bude pokračovat trend chápání etiky jen jako „doplňku“ odborné přípravy policisty a místo skutečného etického postoje se budeme u policistů spokojovat s mechanickým memorováním povinných norem chování či – v nejlepší případě – s kultivovanějším moralizováním.

Je třeba tuto disciplínu rozvíjet nikoli jako souhrn předem daných a „hotových“ norem a způsobů chování, jimiž bude „vybaven“ policista, nýbrž jako systematickou morální kultivaci jeho osobnosti, pěstování schopnosti tázat se po hodnotovém rozměru světa, řešit morální dilemata a kriticky reflektovat své vlastní prožívání, chování a jednání. Tomu by mělo odpovídat chápání policejní etiky nikoli jako „přívěsku“ k úzce pojatému odbornému profilu policisty, ale jako nedílné vnitřní součásti jeho komplexní profesionální přípravy.¹⁴

¹⁴ Srov. NESVADBA, P. *Jak dál v policejní etice?*.s. 50-55.

1.3. Policejní deontologie

V posledních letech je stále více frekventován pojem „policejní deontologie“. Tento pojem (a na něm budovaný vědní systém) má své opodstatnění, neboť by mohl zahrnout pokud možno celou sféru „povínavání“, jemuž je podroben policista, tzn. povínavání právní, morální a odborně profesní (podle typu policejní služby).

Slovo deontologie pochází z řeckých slov deón, ontos a logos, které značí to, co má býti, co má být učiněno, slovo, zákon, rozprava. Deontologie je definována jako „*nauka o povinnostech, praktická mravouka, jindy, v širším smyslu jako věda o tom, co má býti.*“¹⁵

Cílem deontologie je „*vytvořit právní normativní předpisy s etickým obsahem, jimiž by se řídilo každodenní běžné profesní chování. Tohoto výsledku může být dosaženo jen v dlouhém procesu, v němž bude hybnou silou výchova policisty.*“¹⁶

Požadavky na profesionální morální profil policisty jsou obsaženy v zákoně o služebním poměru příslušníků Policie České republiky:

- „*adekvátní chování a vystupování ve službě a na veřejnosti*
- *čestnost, obětavost, rozhodnost*
- *sebeovládání, sebekontrola*
- *skromnost, úcta k lidem*
- *vědomí morální odpovědnosti za své činy*
- *umět pevně překonat obtíže a překážky, pevná vůle*
- *umění rychle, uvážlivě a objektivně rozhodnout v souladu se zákony a svědomím*
- *pružné a operativní řešení nastalých problémů a nedostatků*
- *přesné, rychlé a logické myšlení, datová paměť a pozorovací schopnost.*“¹⁷

¹⁵ RYBOVÁ, J. *K vymezení pojmu policejní deontologie.* In *Policejní deontologie.* s. 27.

¹⁶ ŠKOLOUD, Z. *Úvod do policejní deontologie.* In *Policejní deontologie. Vybrané kapitoly společenských věd.* s. 44.

¹⁷ Tamtéž. s. 44 – 45.

2. Morální a právní povinnosti policistů

*„Úvaha o morálních a právních povinnostech policistů se především opírá o filozofické, náboženské, mravní a v neposlední řadě i právní postuláty vyslovované českou občanskou společností (ale i tzv. „průměrným občanem“) vůči zločinnosti jako obtěžujícímu, rušivému a krajně negativnímu fenoménu.“*¹⁸

Morální a právní povinnosti policistů vychází u poslání policie jako veřejné služby občanům chránit veřejný pořádek a bezpečnost v rovině veřejného a majetkového práva: opírají se nejen o pozitivní právo, o stávající ústavní a zákonný řád, ale i o vyšší principy a vyšší hodnoty.

Deklarace o policii (uvedená v Příloze II), přijatá Rezolucí Rady Evropy č. 690/1979 se rámcově pokusila zformulovat etické povinnosti v demokratické části Evropy. Doporučila vládám evropských demokracií, aby jejich zákonodárství z těchto doporučujících zásad vycházelo, aby byly zvýrazněny a zdůrazněny etické povinnosti policistů a policie jako veřejné služby ochrany zákona a pořádku a aby pravidla etické i právní povahy zahrnovala a chránila základní lidská a občanská práva a svobody.

Česká republika chápe jako svůj primární legislativní úkol postupně posunovat právní systém směrem k evropskému standardu, a proto přistupuje ke všem nosným a zásadním aktům evropského práva, zvláště v oblasti základních lidských a občanských práv a svobod.

Pokud si všímáme jednotlivých povinností policisty podle Rezoluce Rady Evropy č. 690/1979 (Deklarace o policii) nelze nevidět jednoznačně položený důraz na etickou stránku jako na dominující komponent. Zákonná stránka věci je potom postavena na etickém základu činnosti.

¹⁸ ZOUBEK, V. *Morální a právní povinnosti policistů*. s. 201.

2.1. Právní normy stanovující kritéria pro jednání a chování policisty¹⁹

Nyní by bylo vhodné zamyslet se nad tím, zda existují právní normy, které by ve vztahu k jednání policistů a nárokům na ně kladeným jasně a konkrétně vymezovaly potřebná kritéria pro jejich jednání a chování.

Mezi nejdůležitější právní dokumenty, které upravují a stanovují základní a prvotní mantinely chování, a to nejen pro policisty, patří zcela určitě **Úmluva o ochraně základních lidských práv a svobod** ze dne 4. 11. 1950, se vstupem v platnost 3. 9. 1953. Česká republika k ní přistoupila dne 21. 2. 1991 v Madridu, se vstupem v platnost 18. 3. 1992. Úmluva je prvním smluvním mezinárodním instrumentem v oblasti lidských práv usilujícím o ochranu poměrně širokého okruhu občanských a politických práv. Činí tak dvěma způsoby. Jednak tím, že příslušná práva vtěluje do formy mnohostranné mezinárodní smlouvy závazné pro smluvní strany, a dále tím, že uvádí v život mechanismus kontroly uskutečňování Úmluvou stanoveného standardu ochrany lidských práv ve vnitrostátní praxi. Pro meritorní stránku Úmluvy je charakteristické, že celý její právní režim je založen na povinnosti členského státu zaručit v Úmluvě zakotvená práva všem. Smluvní strany přiznávají práva a povinnosti uvedené v Úmluvě každému, kdo podléhá jejich jurisdikci.

Úmluva vymezuje a upravuje ta základní práva a svobody, které by dle ní měly být základem míru a spravedlnosti ve světě a zárukou účinné politické demokracie. Mezi uvedená práva patří:

- právo na život - právo na život je chráněno zákonem, nikdo nesmí být úmyslně zbaven života kromě výkonu soudem uloženého trestu následujícího po uznání viny po spáchání trestného činu, pro který zákon ukládá tento trest;
- zákaz mučení - nikdo nesmí být mučen nebo podrobován nelidskému či ponižujícímu zacházení nebo trestu;

¹⁹ Srov. FRYŠTÁK, M. *Kodex policejní etiky*. [online]. In *Kriminalistika* 1/2004. [cit. 08-06-2008]. Dostupné na http://www.mvcr.cz/casopisy/kriminalistika/2004/0401/frystak1_info.html.

- zákaz otroctví a nucených prací - nikdo nesmí být držen v otroctví nebo nevolnictví, od nikoho nelze vyžadovat, aby vykonával nucené nebo povinné práce;

- právo na svobodu a bezpečnost - každý má právo na svobodu a osobní bezpečnost, každý, kdo je zatčen, musí být seznámen neprodleně s důvody svého zatčení a s každým obviněním proti němu;

- zákaz trestu bez zákona - nikdo nesmí být odsouzen za jednání nebo opomenutí, které v době, kdy bylo spácháno, nebylo podle vnitrostátního nebo mezinárodního práva trestným činem;

- zákaz diskriminace - užívání práv a svobod zajištěných touto Úmluvou musí být zajištěno bez diskriminace založené na jakémkoliv důvodu.

S předchozí Úmluvou má bezprostřední souvislost Evropská úmluva o zabránění mučení a nelidskému zacházení či ponižujícímu zacházení nebo trestání ze dne 26. 11. 1987. Česká republika k ní přistoupila dne 23. 12. 1992 ve Štrasburku, se vstupem v platnost 1. 1. 1996. Evropská úmluva se plně odvolává na čl. 3 Úmluvy, který stanoví, že nikdo nesmí být mučen nebo podrobován nelidskému či ponižujícímu zacházení nebo trestu. Evropskou úmluvou je stanoven mechanismus působící ve vztahu k osobám, které se považují za poškozené v důsledku porušení zmiňovaného čl. 3. Podstatou je, že je zřízen Evropský výbor proti zabránění mučení a nelidskému zacházení či ponižujícímu zacházení nebo trestání, který prostřednictvím návštěv zjišťuje, jak je zacházeno s osobami zbavenými svobody, s cílem posílit v případě nezbytnosti ochranu těchto osob právě před nelidským či ponižujícím zacházením nebo trestáním.

První faktický a nejdůležitější pokus o přijetí kodexu policejní etiky a práce představuje Deklarace o policii přijatá rezolucí Rady Evropy č. 690/1979 a formulující etické povinnosti policistů v demokratické části Evropy. Tato Deklarace byla pramenem a zdrojem pro odpovědi na otázky týkající se policejní etiky v řadě demokratických států.

Dle Deklarace je policista povinen plnit úkoly, které mu ukládá zákon. Má chránit své spoluobčany před násilím a jinými nezákonnostmi, které vymezuje zákon. Musí být bezúhonný, neúplatný a musí vykonávat svoji práci důstojně. Nesmí podlehnout korupci. Musí uposlechnout rozkazů, které jsou v souladu se zákonem. Neuposlechne rozkazu, o kterém ví, že je s ním v rozporu. Pokud by porušení zákona mělo vážné či nenapravitelné důsledky, musí v rámci svých možností učinit taková opatření, aby k nim nedošlo. Pokud by porušení nemělo vážné a nenapravitelné důsledky, je na toto porušení povinen upozornit svého nadřízeného. Osobně odpovídá za své jednání a svá nesprávná rozhodnutí, k nimž dal příkaz a která nejsou v souladu se zákonem. Policista, který se řídí ustanoveními této Deklarace, má právo na aktivní morální i faktickou podporu společnosti, které slouží.

Zákony upravující úkoly policie ČR:

Zákon č. 283/1991 o Policii České republiky ve znění pozdějších předpisů (v Příloze I jsou uvedeny úkoly policisty, které vymezuje tento zákon).

Zákon č.186/1992 Sb., o služebním poměru příslušníků Policie ČR. (viz. Příloha III).

Trestní zákon č. 140/1961 Sb.

Trestní řád 141/1961 Sb.

Zákon o přestupcích 200/1990 Sb.

A v neposlední řadě Etický kodex policisty.

3. Etický kodex

Svoji (nepřisanou) profesní etiku má každá specifická a sociálně významná činnost lidí. Profese charakterizované existencí etického kodexu se vyznačují tím, že jejich vykonavatelé mají velké pravomoci k ovlivnění života svých klientů. Dalším charakteristickým rysem těchto profesí je služba hodnotám vyšším než jsou hodnoty ryze utilitaristické. Služba veřejnému zájmu, jeho nadřazenost zájmům soukromým je i tady primárním znakem. U těchto profesních skupin je

tedy věcně odůvodněné formulovat kromě souboru pracovních povinností ještě kodex povinností mravních.²⁰

„Kodex“ je určený pro „*práci v tradičních policejních sborech nebo službách, které jsou řízeny nebo kontrolovány veřejnými orgány, jejichž hlavním cílem je podpora dodržování zákona a pořádku v občanské společnosti a v těch složkách, které stát zplnomocňuje pro tyto účely používat sílu anebo je vybavuje zvláštními oprávněními.*“²¹

3.1. Etický kodex policisty

Všichni policisté si musejí být vědomi morální odpovědnosti, která je daná jejich postavením, a musejí se stále snažit žít podle nejvyšších možných kritérií profesionální policejní práce. Mezinárodní sdružení policejních ředitelů (the International Association of Chiefs of Police) věří, že je důležité, aby policisté měli jasnou představu a uměli si poradit při výkonu svého povolání v souladu s těmito kritérii a přijali následující morální normy jako návod pro uskutečnění těchto cílů.²²

Policisté, by se měli chovat tak, aby nepoškodili dobré jméno policie nebo své vlastní.

Smyslem etického kodexu policie a důsledkem jeho dodržování by mělo být prohloubení důvěry občanů v policii, zlepšení image policie a její profesionalizace. Optimalizace vztahu veřejnosti a policie je nezbytnou podmínkou úspěšného plnění sociálních funkcí policie v demokratickém právním státě. Není však podmínkou jedinou. Dokud naše policie nebude dostatečně vybavena moderní technikou, dokud nebude dostatečně personálně zabezpečena, dokud bude existovat právní chaos, dokud pojem „schopný podnikatel“ bude

²⁰ Srov. HERZOGOVÁ, Z.: *Policejní etika a její místo v systému profesních etik*. [online]. In Kriminálnístika, 3/1999. Praha. [cit.2008-05-25]. Dostupné na: <http://www.mvcr.cz/casopisy/kriminálnístika/1999/9903/herzog.html>.

²¹ DUFKOVÁ, I., ZLÁMAL, J. *Policejní a profesní etika*. s. 9.

²² *Etický kodex policisty* [online] [cit. 2008-07-14] Dostupné na http://psychology1.blogspot.com/2007/03/etick-kodex-policisty_16.html.

interpretován ve smyslu „schopný všeho“, důvěru občanů ve stát a potažmo v policii nepomůže nastolit žádný, sebeefektivnější etický kodex.²³

Etický kodex je něčím více než pouhým seznamem pracovních povinností, jejichž plnění vyžaduje zaměstnavatel od zaměstnance za účelem maximalizace svého zisku. Etickým kodexem jsou charakterizovány především profese, jejichž výkon se dotýká nejbyťostnějších rysů lidského života (život, zdraví, svoboda).²⁴

Důsledné dodržování etického kodexu policie každým jednotlivým policistou má vést k optimalizaci vztahu policie a občanské veřejnosti, ke zvýšení důvěry občanů v policii. Smyslem etického kodexu policie a důsledkem jeho dodržování by mělo být prohloubení důvěry občanů v policii, zlepšení image policie a její profesionalizace. Optimalizace vztahu veřejnosti a policie je nezbytnou podmínkou úspěšného plnění sociálních funkcí policie v demokratickém právním státě.

Etický kodex policisty je dalším dokumentem, který se věnuje otázce policejní etiky. Byl vypracován výkonným výborem International Association of Chiefs of Police během 96. výroční konference, která se konala 17. 10. 1989 v Louisville, Kentucky, USA. Jeho podstatou je, že všichni policisté si musejí být vědomi morální odpovědnosti, která je dána jejich postavením. Musí se stále snažit žít podle nevyšších morálních kritérií policejní práce.

Mezi tyto zásady a kritéria, jak uvádí autor článku, patří:

- primární povinnosti policisty - pravomoci a základní pracovní povinnosti policisty zahrnují službu společnosti, ochranu životů a majetku, ochranu

²³ Tamtéž.

²⁴ Srov. HERZOGOVÁ, Z.: *Policejní etika a její místo v systému profesních etik*. [online]. In *Kriminalistika*, 3/1999. Praha. [cit.2008-05-25]. Dostupné na: <http://www.mvcr.cz/casopisy/kriminalistika/1999/9903/herzog.html>.

důstojnosti, udržování klidu a pořádku a zajištění práv každého občana na svobodu, rovnost a spravedlnost;

- výkon pracovních povinností policisty - policista musí vykonávat svoji činnost nestranně, se všemi občany musí jednat stejně, se zdvořilostí, porozuměním a úctou. Měl by vystupovat a chovat se takovým způsobem, který vzbuzuje důvěru a úctu k funkci, kterou mu veřejnost svěřila;

- princip volného uvážení - důsledné a moudré použití volného uvážení založené na profesionální policejní způsobilosti udělá mnoho pro zachování dobrých vztahů a udržení důvěry veřejnosti;

- důvěrnost - cokoliv policista vidí, slyší nebo pozná, co má důvěrný charakter, by měl držet v tajnosti, pokud výkon služby nebo zákonné opatření nebude vyžadovat jinak;

- použití síly - policista nebude nikdy používat nadbytečné síly nebo násilí a bude při plnění svých povinností používat pouze takové síly, která je za všech okolností rozumná. Pokud je použití síly nevyhnutelné, každý policista se musí vyvarovat zbytečného působení utrpení a nikdy se nesmí dopustit krutého, degradujícího nebo nelidského zacházení s jakoukoliv osobou;

- bezúhonnost - policista nesmí podlehnout úplatkářství a angažovat se v korupci, ani nesmí tyto protizákonné činy tolerovat u jiných policistů. Nesmí upustit od čestného a zákonného jednání a výkonu svých pravomocí;

- osobní profesionální růst - policista je odpovědný za svou vlastní úroveň profesionálního výkonu;

- soukromí - policista by se měl chovat tak, aby nepoškodil dobré jméno policie nebo své vlastní.²⁵

3.2. Význam a smysl existence kodexu policejní etiky

Význam a smysl existence kodexu policejní etiky spočívá v tom, že vytváří zcela jasná pravidla policejní etiky pro chování a jednání policistů. V žádném případě by po obsahové stránce neměl kopírovat hmotně právní ustanovení

²⁵ FRYŠTÁK, M. *Kodex policejní etiky*. In *Kriminalistika*, čtvrtletník pro kriminalistickou teorii a praxi, č.1. [online] Praha, 2004. [cit.2008-08-06] Dostupné na http://www.mvcr.cz/casopisy/kriminalistika/2004/0401/frystak1_info.html.

obsažené ve vnitrostátní právní úpravě. Spíše by se měl zaměřit na ty obecné morální a etické principy, na kterých je úprava postavena a které bezprostředně souvisejí s výkonem profese policisty.

Kodex policejní etiky sjednocující tuto problematiku by byl určitě přehlednější z hlediska samotných policistů a případných uchazečů o práci u policie, kteří by tak zcela jasně a jednoznačně věděli, jaké nároky, a to zejména morální a etické, jsou na ně kladeny, co vlastně od nich policie, respektive stát očekávají, a mohli by si tak již sami v každém okamžiku vyhodnotit, zda to splňují.

Veřejnosti by tento kodex pomohl udělat si konkrétní představu o tom, jaký morální profil by měla a může očekávat od policie a samotného policisty. Jeho dodržování by pak následně pomohlo přispět k prohloubení důvěry veřejnosti v policii, zlepšení jejího image a její profesionalizace.

Optimalizace vztahu veřejnosti a policie je nezbytná podmínka úspěšného plnění sociálních funkcí policie v demokratickém státě, jak už bylo několikrát zopakováno. Není to ale podmínka jediná. Dokud nebude policie dostatečně vybavena moderní technikou, dokud nebude dostatečně personálně zabezpečena, dokud bude existovat jistý právní chaos, důvěru veřejnosti ve stát, a tím i v policii nemůže nastolit žádný, byť sebeefektivnější kodex policejní etiky.

3.3. Evropský kodex policejní etiky

Od roku 1989, kdy byly nastartovány politické a společenské změny ve střední a východní Evropě, začala Rada Evropy zintenzivňovat své kroky směřující k vytyčení programových cílů týkajících se reformy veřejné správy, zahrnující i reformu policie. Začalo se intenzivně diskutovat o roli policie v demokratické společnosti a o otázkách policejní etiky. Diskuse vyvrcholily přijetím **Evropského kodexu policejní etiky**, který byl přijat jako doporučení Rady Evropy č. 10/2001.

Evropský kodex má být použitelný nejen pro tradiční policejní sbory a služby, ale i pro kterékoliv orgány veřejné moci, jejichž primárním úkolem je zajišťování práva a pořádku ve společnosti, a které jsou navíc vybaveny a oprávněny při plnění těchto úkolů použít sílu a specifické prostředky vymezené zákonem. Prvořadý úkol činnosti policie v demokratickém státě je tak zajištění veřejného pořádku, práva a řádu ve společnosti. Policie musí respektovat a chránit individuální základní lidská práva a svobody ve světle Úmluvy. Úkolem policie by taktéž mělo být předcházení trestné činnosti, její odhalování a boj proti ní. Aby policie mohla plnit své úkoly, musí zajistit vhodný výběr potenciálních kandidátů, který by měl být založen na objektivních kritériích, jako jsou kvalifikace, profesní a životní zkušenosti. Od policisty se navíc očekává, že bude schopen zdravého úsudku a bude nadán řídicími a organizačními schopnostmi. Měl by mít taktéž porozumění pro sociální, kulturní a společenské problémy.

Evropský kodex zpracovává i další kritéria a pravidla, na kterých by mělo být založeno fungování policie a její činnost. Měl by být určitým vodítkem pro členské státy Rady Evropy, jelikož jasně naznačuje, jakým směrem by se měla ubírat vnitrostátní zákonodárství při úpravě dané problematiky.²⁶

3.4. Kodex policejní etiky v České republice

V lednu 2005 vydala Policie České republiky inspirována Evropským kodexem policejní etiky vlastní Etický kodex, v němž formuluje správní morální hodnoty, normy, principy a závazky, jimiž by se profesionální chování a jednání policisty mělo vyznačovat. A to následovně:

Příslušníci **Policie České republiky**, vědomi si svého poslání, spočívajícího ve službě veřejnosti, založeného na úctě a respektu k lidským právům, vyjadřují následující principy, jež chtějí sdílet a dodržovat.

²⁶ FRYŠTÁK, M. *Kodex policejní etiky*. In *Kriminalistika*, čtvrtletník pro kriminalistickou teorii a praxi, č.1. [online] Praha, 2004. [cit.2008-08-06] Dostupné na http://www.mvcr.cz/casopisy/kriminalistika/2004/0401/frystak1_info.html.

1. Cílem Policie České republiky je: chránit bezpečnost a pořádek ve společnosti, prosazovat zákonnost, chránit práva a svobody osob, preventivně působit proti trestné a jiné protiprávní činnosti a potírat ji, usilovat o trvalou podporu a důvěru veřejnosti.

2. Základními hodnotami Policie České republiky je: profesionalita, nestrannost, odpovědnost, ohleduplnost, bezúhonnost.

3. Závazkem Policie České republiky vůči společnosti je:

- prosazovat zákony přiměřenými prostředky s maximální snahou o spolupráci s veřejností, státními a nestátními institucemi
- chovat se důstojně a důvěryhodně, jednat se všemi lidmi slušně, korektně a s porozuměním a respektovat jejich důstojnost
- uplatňovat rovný a korektní přístup ke každé osobě bez rozdílu, v souladu s respektováním kulturní a hodnotové odlišnosti příslušníků menšinových skupin všude tam, kde nedochází ke střetu se zákony
- při výkonu služby jednat taktně, korektně a vhodně uplatňovat princip volného uvážení
- používat donucovacích prostředků pouze v souladu se zákonem; nikdy nezacházet s žádnou osobou krutě, nehumánně či ponižujícím způsobem
- nést odpovědnost za každou osobu, která byla omezena Policií České republiky na osobní svobodě
- zachovávat mlčenlivost o informacích zjištěných při služební činnosti
- zásadně odmítat jakékoliv korupční jednání, netolerovat tuto protizákonnou činnost u jiných příslušníků Policie České republiky, odmítnout dary nebo jiné výhody, jejichž přijetím by mohlo dojít k ovlivnění výkonu služby
- zásadně se vyhýbat jakémukoliv jednání, které by mohlo být střetem zájmů

4. Závazkem vůči ostatním příslušníkům Policie České republiky je:

- usilovat o otevřenou a partnerskou spolupráci
- dbát, aby vztahy byly založeny na základě profesní kolegiality, vzájemné úcty, respektování zásad slušného a korektního jednání; jakékoliv formy šikanování a obtěžování ze strany spolupracovníků či nadřízených jsou vyloučeny
- netolerovat ani nekryt podezření z trestné činnosti jiných příslušníků Policie České republiky a trestnou činnost neprodleně oznámit; stejně tak netolerovat ani jiné jejich protiprávní jednání či jednání, které je v rozporu s Etickým kodexem Policie České republiky

5. Osobním a profesionálním přístupem příslušníků Policie České republiky je:

- nést osobní odpovědnost za svoji morální úroveň a svůj profesionální výkon
- chovat se bezúhonně ve službě i mimo ni tak, aby důstojně reprezentovali Policii České republiky svým jednáním, vystupováním i zevnějškem

Každý příslušník **Policie České republiky**, který jedná v souladu se zákonem a Etickým kodexem Policie České republiky, si plně zaslouží úctu, respekt a podporu společnosti, jejíž bezpečnost chrání i s nasazením vlastního života.²⁷

4. Policejní etika v praxi

V případě profesní etiky policisty lze navíc konstatovat, že na rozdíl od jiných povolání je policejní profesní etika jakousi nedobrovolně kolektivní záležitostí, kde na základě chování jednotlivých policistů je veřejností posuzována komplexně celá policejní složka. Je zajímavé, že tato skutečnost vyjde nejlépe na povrch při porušení etických pravidel jednotlivcem, nikoli při jejich striktním dodržování..

²⁷ Ministerstvo vnitra České republiky. *Etický kodex*. [online] Poslední aktualizace: 15.3.2007. Praha 2007. [cit. 2008-04-23]. Dostupné na <http://www.policie-cr.cz/eticky-kodex.php>.

Důležitým faktorem v dosahování vysoké úrovně shody s principy lidských práv je proto řízení chování jednotlivých policistů, ačkoliv tato shoda bude ve skutečnosti také silně ovlivněna morálkou policejní organizace. Také musíme brát v úvahu mocenskou povahu policejní praxe. Skutečnost, že policejní organizace představují disciplinované hierarchie, zodpovědné za dodržování zákonů, předpisů a sociální kontrolu ve společenské sféře, ovlivní míru ochoty ke splnění požadavků týkajících se lidských práv. Např. tlaky na policejní organizace, aby vyřešily případy vražd mající vysokou publicitu, aby identifikovaly a pronásledovaly teroristy a aby zatkly pachatele organizovaného zločinu, to vše může mít vliv na jejich chování. Tyto organizační tlaky jsou přenášeny na jednotlivé policisty a zkreslují myšlenku profesionality, dokud se policisté zkušeností a tréninkem nenaučí být nestranní.²⁸

Každý jistě souhlasí s tím, že cílem policejní práce je prioritně zabezpečení zdravého chodu společnosti, dohled nad dodržováním platných zákonů a dohled nad veřejným pořádkem v mezích těch oprávnění, kterými policie disponuje. Plnění výše uvedených povinností by však mělo probíhat při zachování lidského rozměru, tedy etiky. Je tedy nezbytné, aby se jednotliví policisté zaměřovali nejen na náplň své policejní práce, ale hlavně na způsob jakým je tato práce prováděna. Policisté by měli zvládat svou práci na adekvátní profesionální úrovni, současně však také s patřičným respektem k fundamentálním etickým hodnotám.

Velmi často musejí policisté jednat tak, aby zabránili jasnému porušení zákona, nebo jednají až potom, co zákon porušen byl. Přitom ovšem jejich činnost sama musí být zcela zákonná a nesmí v ní být žádný prvek svévole. Policista se pak může nacházet v situaci (nebo může mít pocit) nespravedlnosti nebo nevyváženosti mezi volnostmi pachatelů a pro něj svazujícími povinnostmi při prosazování zákona. Musí však chápat, že je to právě tento pocit, co odlišuje člověka, který prosazuje zákon, od člověka, který páchá trestný čin.²⁹

²⁸ Srov. DUFKOVÁ, I., ZLÁMAL, J. s. 5.

²⁹ Srov. DUFKOVÁ, I., ZLÁMAL, J. s. 4.

Policisté musejí nejenom znát pravomoci, jež jim svěřuje zákon; musejí si být také vědomi jejich potenciálně škodlivých (a potenciálně korumpujících) důsledků. Při prosazování zákona dochází často k nejrůznějším situacím, kdy se policisté a veřejnost, které slouží, nacházejí na opačných stranách.

Lidský faktor při posuzování zákona nesmí ohrozit požadavky zákonnosti a svévolnosti. Proto si policisté musejí vypěstovat takové osobní postoje a způsoby jednání, které jim umožní vykonávat svou činnost správně. Přitom nestačí, aby měli tyto vlastnosti jako jednotlivci; musejí také pracovat kolektivně na tom, aby kultivovali a zachovávali taková obraz policie, který společnosti, jíž slouží, dává pocit důvěry a bezpečí.

4.1. Spolupráce policie ČR s veřejností

Stav a úroveň spolupráce policie s veřejností je jedním z důležitých prvků, které významnou měrou ovlivňují účinnost a efektivnost práce policie v kontrole kriminality preventivními, poradenskými a represivními prostředky. Prostřednictvím spolupráce policie s veřejností se také bezprostředně formují pozitivní vztahy občanů k celému právnímu státu. Má-li se vzájemná spolupráce plánovitě rozvíjet, je třeba nejprve zjistit, jak ji zúčastněné subjekty vidí a hodnotí.

Pro ilustraci a porovnání uvádím některé výsledky 3 výzkumných projektů. První provedlo Ministerstvo vnitra ČR, které prostřednictvím Policejní akademie ČR zrealizovalo v letech 1998- 1999 výzkum na téma Spolupráce Policie ČR s veřejností (V názorech a postojích občanů a řídicích pracovníků policie). Respondenty uvedených výsledků byly občané ČR.³⁰ Druhý s názvem Spokojenost občanů s prací Policie ČR zrealizovala agentura STEM/MARK, a.s.

³⁰ Srov. KREJČÍ, P. *Spolupráce policie ČR s veřejností (V názorech a postojích občanů a řídicích pracovníků policie)*. s.23, 41, 52-54.

v roce 2004.³¹ Třetí výzkum veřejného mínění provedený společností Ipsos Tambor probíhal od února do května roku 2007.³²

1. Názor na kvalitu činnosti Policie ČR

Respondenti měli odpovědět na otázku: „Které z následujících tvrzení se nejvíce přibližuje Vašemu názoru na kvalitu činnosti Policie ČR? Výsledky udává tabulka 1.

Tabulka 1

	Počet	%	Platná %	Kumulativní %
Je velmi nekvalitní	99	12,1	12,1	12,1
Je méně kvalitní	528	64,3	64,3	76,4
Je kvalitní	189	23,0	23,0	99,4
Je velmi kvalitní	5	,6	,6	100,0
Celkem	821	100,0	100,0	

Zdroj: PA ČR

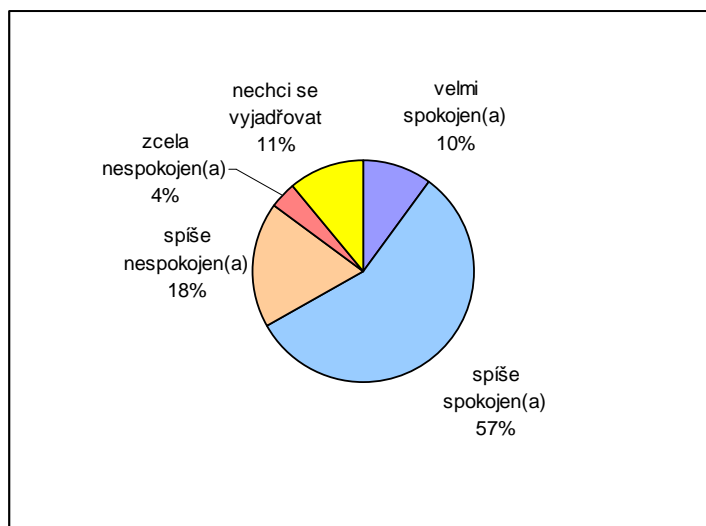
Z tabulky je patrné, že jako velmi nekvalitní či méně kvalitní hodnotí činnost Policie ČR 76,4% respondentů. Jako kvalitní či velmi kvalitní pak zbytek, tj. 23,6%. Výrazně tedy převažuje negativní názor na kvalitu práce policie.

³¹ Srov. ŠIMONÍK, P. *Výzkum veřejného mínění. Spokojenost občanů s prací Policie ČR*. [online]. STEM/MARK 2004. [cit. 2008-07-15]. Dostupné na: <http://aplikace.mvcr.cz/archiv2008/policie/phare/vyzkum.pdf>.

³² Srov. *Rizika v Policii České republiky*. [online] Praha 2008. Poslední aktualizace 9.6.2008. [cit.2008-06-20]. Dostupné na: <http://www.mvcr.cz/casopisy/policista/2006/09/korupce.pdf>.

Hodnocení práce Policie ČR jako celku Spokojenost s prací Policie ČR jako celku

Graf 1

Zdroj: STEM/MARK

Jestliže v roce 1999 byla kvalita práce Policie ČR posuzována dotázanými občany v 76,4% negativně a pouze 23,6% pozitivně, pak o 5 let později výzkum agentury STEM/MARK, a.s. ukázal výrazný posun k lepšímu – z grafu 1 je zřejmá spokojenost občanů s činností policie a to v 67% odpovědí, naproti tomu pouze necelá čtvrtina /22%/ respondentů je s prací policie nespokojena.

Jak dále vyplývá z prezentace závěrů výzkumu provedeného společností Ipsos Tambor, celková spokojenost občanů s prací policie oproti předchozímu výzkumu prováděného společností STEM/MARK v roce 2004 opět mírně stoupla a to sice na následující hodnoty uvedené v tabulce 2:

Tabulka 2

Spokojenost občanů s prací policie v okolí bydliště	72%
Pocit bezpečí občanů v okolí bydliště	88%
Důvěra v policii	85%
Prestiž zaměstnání u policie	67%

Zdroj: Ipsos Tambor

Uvedené hodnoty jsou poměrně jasné a hovoří jednoznačně o tom, že policie, po mnoha letech, našla své místo a mění tvář k lepšímu, stejně tak jako vztah k veřejnosti.

2. Vztah občanů k Policii ČR a policistům

Respondenti odpovídali na otázku: „Jaký vztah máte k policejní profesi?“ volbou jedné z pěti alternativ. Rozdělení odpovědí je zachyceno v tabulce 3.

Tabulka 3

	Počet	%	Platná %	Kumulativní %
Považují ji za bezvýznamnou službu obyvatelstvu	7	,9	,9	,9
Považují ji za málo významnou službu obyvatelstvu	29	3,5	3,5	4,4
Považují ji za službu jako každou jinou	214	26,1	26,2	30,6
Považují ji za významnou službu obyvatelstvu	366	44,6	44,7	75,3
Považují ji za jednu z nejvýznamnějších služeb obyvatelstvu	202	24,6	24,7	100,0
Celkem	818	99,6	100,0	
Chybí	3	,4		
Celkem	821	100,0		

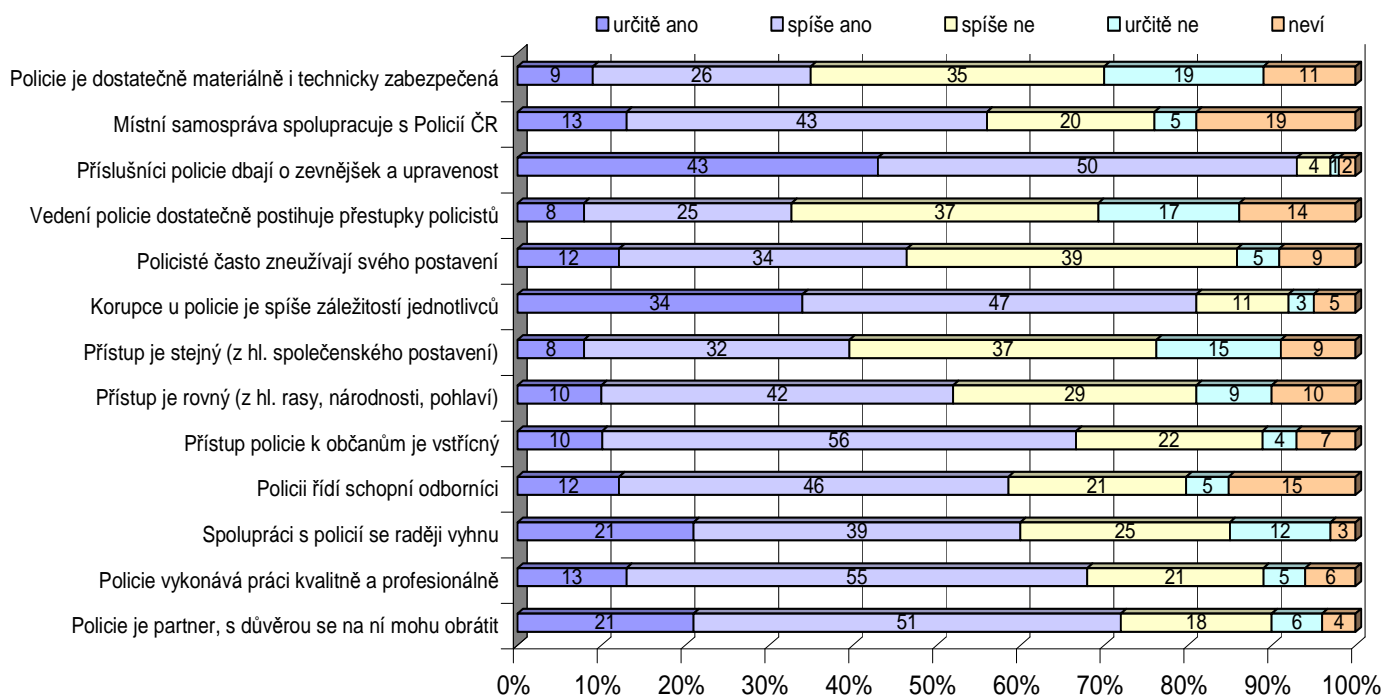
Zdroj: PA ČR

Z odpovědí je zřejmé, že většina respondentů (69,4%) považuje policejní profesi za významnou, či jednu z nejvýznamnějších služeb obyvatelstvu. Poměrně velká část (26,2%) ji považuje za službu jako každou jinou. Pouze 12,5% ji chápe jako málo významnou či bezvýznamnou. Policejní profese je tedy občany celkově dosti ceněna.

Stabilita postojů veřejnosti ukazuje na srozumitelnou pozici policie, a to se všemi viditelnými přednostmi i nedostatky. Výsledky výzkumu agentury STEM/MARK / viz graf 2 / dokládají pevné zakotvení Policie ČR v povědomí veřejnosti jako nezbytného článku systému demokratických institucí. Policie se vymanila z pozice čistě represivní složky a úspěšně prošla procesem transformace do podoby „služby veřejnosti“. V těchto procesech nejsou občané nekritičtí, uvědomují si slabá místa v práci Policie ČR, zároveň však dokáží ocenit její přínos pro řadového občana.

V uvedeném grafu 2 jsou právě velmi příznivě zhodnoceny i jednotlivé aspekty práce policie. Více než 2/3 občanů považují Policii ČR za partnera, na kterého se mohou s důvěrou obrátit, 68 % je přesvědčeno o kvalitně a profesionálně vykonávané práci policistů a 58 % občanů míní, že Policii ČR řídí schopní odborníci. Výhrady mají občané naopak k nerovnému přístupu policistů k lidem různého společenského postavení a zejména k nedostatečnému postihu přestupků policistů ze strany vedení. (Hodnoty jsou uvedeny v procentech.).

Graf 2

3.Profil typického policisty

Byly zjišťovány kvality, které občané přisuzují typickému policistovi, se kterým přijdou na veřejnosti do styku. Vybráno bylo 10 polárních vlastností posuzovaných na pětibodových škálách. Zjištěný profil typického policisty je uveden v tabulce 4.

Tabulka 4

	N	Průměr	Směrodatná odchylka
Upravený	818	4,01	,88
Ovládající se	818	3,44	,92
Zdvořilý	819	3,36	,93

Ochotný	819	3,14	1,03
Přátelský	818	3,12	,86
Kompetentní	819	3,11	,94
Čestný	817	3,10	,90
Informovaný	819	3,09	1,01
Vzdělaný	818	2,94	,98
Lidský	819	2,93	,99
Platné N (pro všechny případy)	814		

Zdroj: PA ČR

Z profilu vidíme, že typický policista se ve většině posuzovaných vlastností pohybuje nepatrně nad průměrem hodnotou škály. Výjimku tvoří vlastnosti „lidský – odměřený“ a „vzdělaný – nevzdělaný“, kde skóruje mírně pod průměrem a „upravený – neupravený“, kde je vnímán výrazně blíže ke kladnému pólu.

Celkově je tedy typický policista vnímán mírně pozitivně v uvedených vlastnostech, až na mírnou odměřenost a nedostatek vzdělanosti. Nelze vyloučit, že tato dvě negativa jsou spíše odrazem přetrvávajících předsudků vůči policii než odrazem objektivní reality.

5. Specifické výzvy policejního povolání

5.1. Nejnáléhavější etické problémy policejní práce ³³

- kulturní a sociální pluralita a důsledek jejich nesprávného chápání: rasismus (američtí kolegové zařazují i sexismus)
- korupce

³³ Srov. HERZOGO VÁ, Z. *Etické principy policejní práce*. In *Policista 4/2002*. [online] MVCR 2002. [cit. 2008-05-16]. Dostupné na: <http://www.mvrc.cz/casopisy/policista/2002/04/etika.html>.

- důvěra veřejnosti v policii
- absence morálních hodnot u některých policistů
- čestnost policistů
- zneužívání síly a autority
- princip volného uvážení
- požadavek zachování mlčenlivosti
- chování policistů mimo službu
- nedostatečná pracovní morálka některých policistů
- nedostatek smyslu pro odpovědnost
- nepoctivost ve služebních hlášeních
- absence pozitivních vzorů chování
- tolerování neetického chování policistů
- falšování důkazů a upravování svědectví
- rozmach obchodu s drogami, část zisku je používána na podplácení policie
- nízké nároky na policisty
- respekt k občanům, kolegům i nadřízeným
- loajalita s policejní institucí
- vztah policie a masmédií.

Splnění náročných úkolů, které stojí v dnešní složité době před policií, souvisí s "přeměnou policie z tradiční autokratické militantní organizace, jakou byla policie v minulosti, na demokratičtější organizaci široce založenou na jednotlivých policistech (jejich talentech, nápadech)". Tato přeměna je nezbytná v souvislosti s proměnami, kterými prochází dnešní stát. Jde především o pluralizaci společnosti a oslabení mocenské převahy státu v souvislosti s rozvojem mezinárodního zločinu a terorismu. Dnes více než kdy jindy závisí úspěšnost policejní práce na důvěře a podpoře veřejnosti, na ochotě občanů spolupracovat s policií a podílet se aktivně na boji se zločinem. Jedním z faktorů, které napomáhají optimalizaci vztahu občanské veřejnosti a policie, je důsledné dodržování etických norem chování policisty. Pracovní úsilí všech policistů musí být soustředěno na společný cíl, který je stanoven na základě jasně definovaného

hodnotového systému. Jen taková policie může dostát svému náročnému poslání v demokratickém právním státě a těšit se vysokému uznání a respektu ze strany občanů, jen takoví policisté jsou oprávněně hrdí na svou profesi.³⁴

5.1.1. Policista v multikulturním prostředí

Policie je povinna při své činnosti chránit oprávněné zájmy příslušníků menšin.

Nárok na rovné zacházení bez ohledu na naši barvu pleti, stáří nebo majetkový původ vychází z liberální koncepce rovnosti před zákonem. Právě proto, že si lidé nejsou navzájem objektivně rovni (psychologicky, sociálně, ekonomicky), přijali a pojali naši předkové politický požadavek rovnosti před zákonem jako morální rozhodnutí.

Policie musí jednat v otázkách sociální inkluze a potírání diskriminace s lidmi jako s jednotlivci, nikoli jako s jednotnou (sociálně vyloučenou či etnicky určenou) skupinou.

Hlavními cíli práce Policie České republiky ve vztahu k menšinám je její adaptace na podmínky vzrůstající společenské diverzity a výbava policistů odpovídajícími sociálními kompetencemi tak, aby byli schopni efektivní práce ve vztahu k menšinám, vč. cizinců, a kvalitního a rovného přístupu k nim.

Cílovou skupinou jsou příslušníci menšin, přičemž pojem „menšina“ je chápán v širším smyslu slova. Jde tedy jak o osoby nebo skupiny osob, které se odlišují jednak na základě etnických, rasových, náboženských či obecně kulturních zvláštností, jednak na základě sociální situace, která vede k jejich marginalizaci.

Smyslem policejní práce ve vztahu k menšinám je uplatňování rovného a korektního přístupu a respektování menšinových odlišností. Respektování odlišnosti v žádném případě neznamená totéž jako zvýšená tolerance k nezákonnému jednání členů menšin. Respektování odlišnosti naopak vyžaduje pozitivní snahu pochopit odlišnost kulturních hodnot a vzorců jednání, na jejichž základě nemůže být příslušník menšiny či cizinec odsuzován, vylučován, omezován či obecně diskriminován, pokud z jeho strany nedochází k porušení zákona.

³⁴ Tamtéž.

Výsledkem systematické práce policie s menšinami má být:

- profesionální přístup policie a policistů k příslušníkům menšin podle zásad community policing (Community policing (CP) je označení pro jednu z možných metod, prostřednictvím které může policie úspěšně dosáhnout svého hlavního cíle – zajišťovat bezpečnost obyvatel státu a řešit kriminalitu. Smyslem CP je zapojit veřejnost do policejní práce a naopak policii a policisty do věcí veřejných. Postupy, které z CP vycházejí, jsou založené na spolupráci policie, veřejnosti, samosprávy a dalších organizací a institucí na místní úrovni. Použití metody CP vyžaduje, aby policie dobře znala bezpečnostní situaci v komunitě, které slouží, aby znala a brala v úvahu potřeby veřejnosti a tyto potřeby zohlednila ve svých strategiích a opatřeních.),
- maximální informovanost policie o specifikách menšin (nebude-li policie disponovat odpovídajícím množstvím informací o menšinových komunitách, sociálně vyloučených lokalitách atd., může jen stěží úspěšně řešit kriminalitu, která se jich dotýká),
- oboustranná důvěra mezi policií a příslušníky menšin (bude-li policista vystupovat profesionálně, bude se těšit důvěře ze strany příslušníků menšin)
- úspěšný import práva a spravedlnosti do specifického prostředí sociálního vyloučení
- příspěvek policie k integraci příslušníků menšin a menšinových skupin do majoritní společnosti

Většina opatření v oblasti práce Policie ČR ve vztahu k menšinám je zaměřena na příslušníky všech menšin - vzdělávání policistů zahrnuje informace o kulturních a náboženských specifikách příslušníků nejrozličnějších menšinových komunit v ČR a o úloze policie v multikulturní společnosti, zaměstnávání příslušníků menšin u policie se týká příslušníků všech menšin v ČR, styčný důstojník pro menšiny pracuje pokud možno se všemi menšinovými komunitami a jejich příslušníky ve svém regionu atd. Jiná opatření se soustřeďují na konkrétní menšinovou skupinu (obyvatele sociálně vyloučených lokalit), jde především o výzkum kriminality v sociálně vyloučených lokalitách a asistenta Policie ČR pro

práci v sociálně vyloučených lokalitách. Specifická opatření zaměřená na prevenci kriminality a otevřenou spolupráci mezi policií a menšinami v případě ostatních menšinových skupin vyvinuta nejsou, ale předpokládá se, že s rozvojem činnosti policie v této oblasti se v rámci akčních plánů podaří takováto opatření vytvořit a přijmout.³⁵

5.1.2. Korupce

Policista nesmí podlehnout úplatkářství a angažovat se v korupci, ani nesmí tyto protizákonné činy tolerovat u jiných policistů. Policisté musejí odmítnout jakékoliv dárky, pozornosti, úpisy, laskavosti, odměny nebo sliby, které by mohli být interpretovány jako snaha přimět policistu, aby upustil od čestného a zákonného výkonu svých pravomocí. Policisté nesmějí mít soukromou nebo zvláštní výhodu, vyplývající z jejich oficiálního postavení. Respekt veřejnosti se nedá koupit, může být pouze zasloužený a rozvíjený.

Korupce v policii, v jakékoli formě, představuje jedno z největších nebezpečí pro fungování demokratické společnosti. Policie by měla být institucí, která chrání občany a společnost před těmi, kdo zákon porušují. Pokud však místo dohlížení na dodržování zákona jej policisté sami porušují či k tomu dokonce vybízejí občany, jedná se o velmi závažný problém, který může narušit víru občanů ve vládu práva a v demokratické instituce.

Policista musí striktně odmítnout každý pokus o korupci a nesmí prominout také jednání u jiných policistů. Jelikož je policista pověřen výkonem služby pro veřejnost a je nositelem veřejné moci, může jej to svádět, aby se pokusil využít svého postavení a svých vztahů k čistě osobním zájmům. Tím, že přijme, nebo dokonce – neoprávněně – požádá veřejnost o peníze, věcné dary nebo přísliby s cílem zneužít svého skutečného či předpokládaného vlivu, dopouští se trestného činu podplácení. Fakt, že policista přijme od občana dary nebo různé výhody výměnou za provedení jistých kroků v jeho prospěch, znamená závažné porušení povinnosti vystupovat čestně a nezištně. Jakékoli jednání, které umožní získání

³⁵ Srov. MVČR: *Strategie pro práci Policie České republiky ve vztahu k menšinám (pro období let 2008-2012)*. [online]. Praha: 2008. [cit. 2008-05-13]. Dostupné na: http://www.policie.cz/dokument/2006/mensiny_2006_7.pdf.

úředních povolení či shovívavosti tak může vést ke konfliktní situaci. Některé oběti trestných činů trvají neodbytně na tom, aby projevíli svou vděčnost formou darů. Někdy je opravdu choulostivou záležitostí odmítnout tento projev vděčnosti. Protože policista plní povolání, které mu je svěřeno a za které je placen, může jenom vyzvat dárce, aby se s darem obrátil na některou dobročinnou organizaci.³⁶

Ačkoliv základní funkce a úkoly v souvislosti s předcházením takovým případům musí plnit bezesporu přímý nadřízený, mnoho a mnoho odhalených a dokumentovaných případů korupčního jednání příslušníků a zaměstnanců policie svědčí o naprostém opaku, svědčí o laxním přístupu k plnění povinností nadřízeného, svědčí o nízké úrovni řízení a organizace práce a svědčí rovněž o zanedbávání jedné ze základních povinností nadřízeného, kterou je průběžná kontrola plnění povinností podřízenými.

5.1.3. Nebezpečí a pokušení moci v profesi policisty

Jedním z rizik při výkonu profese policisty je výkon moci z pozice autority. Podobně jako u jiných profesí, které mají charakter profesí pomáhajících, vystupuje policista často při zákrocích i při jednání v pozici autority. A to jak autority zákonné, představující a reprezentující donucovací moc státu, tak příležitostně i v pozici obdobné pomáhajícím profesím. Pokud pomineme výkon činnosti policisty, kdy je zcela nezbytné jednat v pozici autority reprezentující zákon (omezení svobody, zadržení, zatčení apod.), kdy je třeba v souladu se zákonem o Policii ČR zasáhnout do práv a svobod konkrétního občana, a to i fyzickou silou - použitím donucovacích prostředků, nebo dokonce služební zbraně, v policejní praxi se vyskytují i situace, kdy policista jedná z pozice přirozené autority.

Švýcarský psychoterapeut Adolf Guggebühl-Craig se ve své knize *Nebezpečí moci v pomáhajících profesích*³⁷ věnuje právě fenoménu moci, který může ovlivňovat vztah mezi pracovníkem v pomáhající profesi a klientem. I když je kniha orientována především na vztah psychoterapeuta k pacientovi, autor

³⁶ Srov. DUFKOVÁ, I., ZLÁMAL, J. *Policie a profesní etika*. s. 50.

³⁷ GUGGENBÜHL-CRAIG, A. *Nebezpečí moci v pomáhajících profesích*. Praha: Portál, 2007. ISBN 978-80-7367-302-4.

neopomíjí analogie a specifika dalších pomáhajících profesí (lékař, sociální pracovník) či profesí obdobného charakteru (učitel).

Na úvod autor říká: „*V sociální práci je třeba často jednat proti vůli klienta, který nebývá vždy schopen sám rozeznat, co je pro něj dobré. Za určitých okolností dává zákon sociálnímu pracovníkovi možnost prosazovat opatření, jež se mu zdají správná, i proti vůli klienta*“³⁸. Dále píše: „*Všichni lidé činní v sociálních profesích, všichni, kteří pracují, aby „pomáhali lidem“, jsou v psychologickém pozadí svého konání velmi rozpolčení. Vůči okolí a před vlastním svědomím se sociální pracovník cítí zavázán k tomu, aby měl jako hlavní motiv svého konání ochotu pomáhat. V temné hloubi duše se však zároveň konsteluje opak – nikoli přání pomáhat, ale potěšení spojené s touhou vládnout a zbavit klienta moci*“³⁹. Toto pokušení moci a ovládnutí klienta je přítomné ve všech profesích majících charakter profese pomáhající. Zejména v profesi lékařské, kde je vztah mezi „léčitelem“ - držitelem moci uzdravovat a pacientem jako závislým objektem, obzvláště nevyvážený.

Podobně i pozice policisty, jakožto představitele státní moci, s mnoha pravomocemi, přináší situace obdobné situacím v pomáhajících profesích. Kromě etických aspektů je v případě „pokušení moci“ nasnadě i otázka psychologická, či spíše hlubinně-psychologická, kdy jednající z pozice autority by měl mít neustále na vědomí riziko takového mocenského a manipulativního jednání. Guggenbühl-Craig ve své knize jazykem hlubinné psychologie říká, že „*Všechny takzvané „pomáhající profese“ trpí velmi těžkým ohrožením ze strany stínu*“⁴⁰. Korekci autor spatřuje v systematickém školení takových pracovníků, v sebereflexi a supervizi.

5.2. Empatie

Empatie se obecně vztahuje k citlivosti a porozumění osoby k psychickým stavům druhých osob. Je popisována jako jedna ze složek emoční inteligence, kde

38 Tamtéž, s. 9.

39 Tamtéž, s. 14.

40 Tamtéž, s. 113.

je označována jako sociální vědomí, nebo-li schopnost chápat emoce druhých a jednat podle nich.⁴¹

Abychom se chovali a jednali morálně, potřebujeme cítit pouto, jež nás spojuje s druhými. K morálnímu chování nás především předurčuje empatie, schopnost vžít se do myšlení a cítění druhých osob. K tomu potřebujeme být vnitřně silní a jistí si sami se sebou. Empatie vede k lásce, starostlivosti, k altruismu a soucitu.⁴²

Vztah s jednajícími osobami klade na pracovníky pomáhajících profesí specifické nároky kromě psychické a fyzické zdatnosti, inteligence, důvěryhodnosti a komunikačních dovedností i na oblast empatie.

„Nejvyšší prioritou policejní práce je respektování a citlivost vůči problémům občanů. Jako hodnota se uznává především dovednost pozitivní sociální komunikace oproti automatizovaným přístupům a uplatněním technických procedur.“⁴³

Úkoly veřejné služby, které policista plní, jej často přivádějí do přímého styku se spoluobčany (práce na základním útvaru, služba u škol, řízení dopravy, správní činnost...). Jedním z nejčastějších úkolů bez ohledu na místo (v bytě, na veřejně přístupném místě či na soukromém pozemku...) je poskytování nejrůznějších informací. Pozorné naslouchání konkrétním problémům, projevení zájmu a empatie umožňující účinným způsobem vytvářet pozitivní obraz policie v očích veřejnosti. Naproti tomu veřejnost zaujme negativní postoj k policii, jestliže je odbývána, přezírána nebo špatně informována.⁴⁴

Osobní kontakt s policií je kritickým momentem, který často určuje, jak budou oběti zvládat další situace. Toto setkání by mělo být začátkem nápravy daného stavu a způsobené újmy. Policisté, kteří pracují s oběťmi, nesmí nikdy prodlužovat jejich utrpení a nejistotu a vymlouvat se na rutinní postupy. Musí si neustále uvědomovat, že násilí a porušování práv jednotlivce je hrubou

⁴¹ Srov. PAULÍK, K. *Determinanty lidského zvládnání zátěže*. s. 5 – 28.

⁴² Srov. HAWKINS, P. SHOTET, R. *Supervize v pomáhajících profesích*. s. 192-193.

⁴³ TOUŠOVÁ H. *Hodnoty v policejní práci*. s. 86.

⁴⁴ Srov. DUFKOVÁ, I., ZLÁMAL, J. *Policie a profesní etika*. s. 47.

skutečností a zasahuje do všech práv sociálních vrstev a skupin. Měli by mít proto stále na paměti situaci, v níž oběti jsou a jednat podle toho s nimi.⁴⁵

5.3. Odpovědnost a služba⁴⁶

S pojmem odpovědnosti se stále častěji setkáváme na stránkách článků i odborných studií, stal se „zaklínadlem“ na všech stupních řízení a velení, v policii i v politice, v žurnalistice, ve školách i v každodenním životě našich domácností. Jeho obsah je nicméně natolik vágní a nejasný, že stojí za to, pokusit se odkrýt možnost hlubšího pochopení tohoto pojmu.

„Odpovědnost“ znamená „umět dát odpověď“. Co si však pod tím máme představit?

Žádná věc, člověk či situace nám nejsou dány izolovaně, nýbrž vnímáme a prožíváme je v kontextech, tj. v souvislostech, v nichž jsou zasazeny. Fenomenologové označují tyto souvislosti pojmem „poukazy“, psychologové by nejspíš použili výrazu „psychologické pole“, policejní terminologie zná vžitý termín „situace“.⁴⁷ A právě díky situacím lze vnímat věci jako uspořádané a svět vůči nám vystupuje jako smysluplný celek.

Z toho plyne důležitá okolnost, že tyto poukazy jsou jakýmsi odkazováním věci na její další možnosti. A „mít odpovědnost“ tedy znamená: porozumět dané věci, člověku či situaci na pozadí co nejširšího spektra poukazů, odkrývat je jako otevřený systém, nikoli jako cosi jednou provždy daného, uzavřeného, hotového.

V rámci dynamicky se střídajících situací hraje každý z nás každodenně nepřeberné množství rolí. Jedno je v nich však konstantní: stále vznášejí nárok na naši schopnost dát odpověď. Jakákoli odpovědnost, k níž se v rámci svých životních rolí zavazujeme, nás vyzývá k otázce, jak dostát závazku právě této své role, jakou dát v této chvíli, v této konkrétní situaci odpověď na její výzvu?

⁴⁵ Srov. KŘÍŽ, M. *Informace do kapsy II. , Řešení krizových situací při výkonu služby*. s. 12.

⁴⁶ Srov. NESVADBA, P. *Získávání kompetencí, nebo kultivace osobnosti?* s. 51-59.

⁴⁷ Srov. MATOUŠKOVÁ, I., SPURNÝ, J.: *Komunikačně náročné situace v policejní praxi*. s. 42-45.

Zaměřím se teď na policistu, řešícího jednu ze stovek situací, v nichž se denně ocitá při výkonu své služby. Co z toho pro něj vyplývá? Především to, že prvý soud nebývá ten nesprávnější a jen nezodpovědnému hlupákovi je „všechno jasné“, kdežto zodpovědný člověk se snaží napřed porozumět podstatným (tj. určujícím) rysům situace, než zvolí způsob, jak ji řešit. „Odpovědnost“ pro něho znamená výzvu umět dát adekvátní odpověď na podstatný poukaz dané situace, neinterpretovat si její poukazy svévolně, subjektivně, a tedy jednostranně. Je nepochybné, že vysoká míra svobody rozhodování policisty, vyvěrající z principu volného uvážení, předpokládá vysokou míru jeho schopnosti zodpovědět uvedené otázky adekvátně.

Každá situace, kterou policista vyhodnocuje a ve které se rozhoduje, znamená totiž celé spektrum poukazů nebo možností, jak může být situace vnímána, interpretována a řešena. A princip volného uvážení neznamena jen obrovské pole působnosti pro subjektivní úvahu policisty. V první řadě znamená velkou tíhu odpovědnosti právě za ten jeden konkrétní poukaz, který policista vybere, a podle něhož jedná. Policista by neměl pouze posuzovat situaci jako terén pro aplikaci nějakého nařízení, rozkazu či zákonné normy, ale posuzovat ji hlouběji z hlediska nároku na výše zmíněné pojetí odpovědnosti. To směřuje ke skutečnému naplnění smyslu a poslání policejní služby. „Sloužit“ znamená být oporou, napomáhat, pečovat! Sloužit znamená umět se správně rozhodnout, co ten druhý (nebo ti druhí) vskutku potřebují, a umět nést za toto rozhodnutí odpovědnost!

ZÁVĚR

Jedním z cílů této práce bylo shrnout požadavky a osobnostní předpoklady pro výkon profese policisty České republiky. Při pohledu do dvou nejvýznamnějších zákonů Policie ČR (zákona č.283/1991 Sb. o Policii České republiky a zákona č.186/1992 Sb. o služebním poměru příslušníků Policie ČR) lze říci, jak potřebný je etický kodex policisty. V zákoně č.283/1991 Sb. je zmiňován v ust. § 6 odst.1 pouze fakt, že policista je povinen dbát cti, vážnosti a důstojnosti osob. V zákoně č.186/1992 Sb. je pak uveden kromě normativního jednání policisty i jeho morální profil, spočívající však ve strohém výčtu osobnostních vlastností, kterými by měl policista disponovat. Etický kodex Policie ČR však kromě základních cílů a hodnot směřuje k přesným formulacím jednotlivých aspektů jednání, kdy v jednotlivých kapitolách upřesňuje etické chování policisty, ať už ve vztahu ke společnosti, nebo k ostatním příslušníkům Policie ČR, či apeluje na jeho osobní a profesionální přístup.

Takovou zpřesňující formulací etického kodexu je například bod zabývající se rovným a korektním přístupem ke každé osobě bez rozdílu, v souladu s respektováním kulturní a hodnotové odlišnosti příslušníků menšinových skupin všude tam, kde nedochází ke střetu se zákony. I z této formulace lze vyčíst, jak přesně Etický kodex Policie ČR vystihuje nejnaléhavější etické problémy v jednání policisty z pohledu veřejnosti. O tom svědčí i provedený výzkum agenturou STEM/MARK, z něhož vyplývá negativní hodnocení veřejnosti v otázce přístupu policie k občanům, co se týče rovného, resp. stejného postavení ve společnosti.

Důležitým bodem byla také charakteristika „zátěžových situací“, kterým jsou policisté vystaveni v souvislosti s výkonem svého povolání. Jednou z nejdůležitějších vlastností ve výbavě policisty při zvládnání těchto zátěžových situací je podle mě bezesporu schopnost empatického přístupu ke všem občanům. Avšak právě faktor lidskosti byl zhodnocen veřejností, jak dokládá výzkum

Policejní akademie České republiky / viz tabulka 4 /, jako nejméně kvalitní ukazatel.

Je ale potěšující, o kolik se během posledních deseti let zvedalo mínění občanů na činnost Policie ČR. Z výzkumu je patrné, jak občanům záleží na kvalitě jejich každodenního bezprostředního styku s policisty.

Využitelnost této práce by dle mého názoru měla směřovat především do řad nadřízených pracovníků Policie ČR, neboť vliv jednorázových občasných školení na změnu či doplnění osobnostní výbavy je sám o sobě bez dlouhodobějších ověřování si zde nabytých poznatků neúčelný a právě oni mohou uceleně v každodenním styku se svými podřízenými ovlivňovat utváření morálního profilu jejich osobností, dbát na jejich profesně - etickou hygienu a zároveň na názorných příkladech v praxi ilustrovat a rozvádět způsoby a příčiny jejich jednání.

SEZNAM POUŽITÝCH ZDROJŮ

BÍLEK, P., ZOUBEK, V. *Právní stát a policie*. Praha: Český helsinský výbor a PA ČR, 2001. ISBN neuvedeno.

DOLISTA, J., JEŽEK, R. *Etika zaměstnance veřejné správy*. České Budějovice: Vysoká škola evropských a regionálních studií, o.p.s., 2006. ISBN 80-86708-20-9.

DUFKOVÁ, I., ZLÁMAL, J. *Policie a profesní etika se zaměřením na etický kodex Policie České republiky*. Praha : Střední policejní škola Ministerstva vnitra v Praze, Středisko pro výchovu k lidským právům a profesní etiku, 2005. ISBN neuvedeno.

GUGGENBÜHL-CRAIG, A. *Nebezpečí moci v pomáhajících profesích*. Praha: Portál, 2007, ISBN 978-80-7367-302-4.

HAWKINS, P., SHOTET, R.: *Supervize v pomáhajících profesích*. Praha: Portál, 2004. ISBN 80-7178-715-9.

CHAPMAN, R. A. *Etika ve veřejné službě pro nové tisíciletí*. Praha: Slon, 2003. ISBN 80-86429-14-8.

HERZOGOVÁ, Z. *K problémům konstitování učebního předmětu „policejní etika“*. In *Policejní deontologie*. Praha: PA ČR, 1995. ISBN neuvedeno.

HERZOGOVIÁ, Z.: *Policejní etika a její místo v systému profesních etik*. In Kriminallistika 3/99. Praha: Magnet-Press, 1999, ISSN 1210-9150.

HERZOGOVIÁ, Z.: Závěrečná zpráva institucionálního vědeckovýzkumného úkolu č. 413 In *Policejní etika*. Praha: PA ČR 2003. ISBN neuvedeno.

JANKOVSKÝ, J.: *Etika pro pomáhající profese*. Praha: Triton, 2003. ISBN 80-7254-329-6.

JANOTOVIÁ, H. *Profesní etika*. Praha: Eurolex Bohemia, 2005. ISBN 80-86861-42-2.

KREJČÍ, P. *Spolupráce policie ČR s veřejností*. Praha: PA ČR, 2000. ISBN neuvedeno.

KŘÍŽ, M. *Informace do kapsy II. , Řešení krizových situací při výkonu služby*. Praha : Themis, 1999. ISBN : 80-85821-83-4.

MATOUŠKOVÁ, I., SPURNÝ, J.: *Komunikačně náročné situace v policejní praxi*. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2005. ISBN neuvedeno.

NESVADBA, P. *Jak dál v policejní etice?* (zamyšlení nad východisky). Bezpečnostní teorie a praxe. Periodikum PA ČR, 2007, č. 3. ISSN 1801-8211.

NESVADBA, P. *Získávání kompetencí, nebo kultivace osobnosti?* Bezpečnostní teorie a praxe. Periodikum PA ČR, 2007, č. 4. ISSN 1801-8211.

PAULÍK, K. *Determinanty lidského zvládnání zátěže*. In Sborník Filosofické fakulty Ostravské univerzity Ostrava. Ostrava: Filosofická fakulta Ostravské univerzity, 2006. ISBN 80 – 7368 – 174 – 9.

RYBOVÁ, J. *K vymezení pojmu policejní deontologie*. In *Policejní deontologie*. Praha: PA ČR, 1995. ISBN nevedeno.

ŠKOLOUD, Z. *Úvod do policejní deontologie*. In *Policejní deontologie*. Vybrané kapitoly společenských věd. Holešov: Policejní škola MV, 1997. ISBN nevedeno.

TOUŠOVÁ H. *Hodnoty v policejní práci*. In *Policejní deontologie*. Praha: PA ČR, 1995. ISBN nevedeno.

ZOUBEK, V. *Morální a právní povinnosti policistů*. In *Kriminalistika* 3/1994. Časopis pro kriminalistickou teorii a praxi. Ročník XXVII/94. Praha: Magnet – Press. ISSN 1210-9150.

INTERNETOVÉ ZDROJE

Etický kodex policisty [online] [cit. 2008-07-14] Dostupné na http://psychology1.blogspot.com/2007/03/etick-kodex-policisty_16.html.

FRYŠTÁK, M. *Kodex policejní etiky – diskuze*. [online] In *Kriminalistika* 1/2004. [cit. 2008-08-06] Dostupné na: http://mvcr.cz/casopisy/kriminalistika/2004/0401/frystak1_info.html.

HERZOGOVIÁ, Z. *Etické principy policejní práce*. [online]. In *Policista* 4/2002, měsíčník Ministerstva vnitra, 2002 Ministerstvo vnitra České republiky. [cit.2008-05-16] Dostupné na:<http://www.mvcr.cz/casopisy/policista/2002/04/etika.html>.

HERZOGOVIÁ, Z.: *Policejní etika a její místo v systému profesních etik*. [online]. In *Kriminalistika*, 3/1999. Praha. [cit.2008-05-25]. Dostupné na: <http://www.mvcr.cz/casopisy/kriminalistika/1999/9903/herzog.html>.

Ministerstvo vnitra České republiky. *Etický kodex*. [online] Poslední aktualizace: 15.3.2007. Praha 2007. [cit. 2008-04-23]. Dostupné na <http://www.policie-cr.cz/eticky-kodex.php>.

MVČR: *Strategie pro práci Policie České republiky ve vztahu k menšinám (pro období let 2008-2012)*. [online]. Praha: 2008. [cit. 2008-05-13]. Dostupné na: http://www.policie.cz/dokument/2006/mensiny_2006_7.pdf.

Rizika v Policii České republiky. [online] Praha 2008. Poslední aktualizace 9.6.2008. [cit.2008-06-20]. Dostupné na: <http://www.mvcr.cz/casopisy/policista/2006/09/korupce.pdf>.

ŠIMONÍK, P. *Výzkum veřejného mínění. Spokojenost občanů s prací Policie ČR*. [online]. STEM/MARK 2004. [cit. 2008-07-15] . Dostupné na: <http://aplikace.mvcr.cz/archiv2008/policie/phare/vyzkum.pdf>.

Seznam příloh:

Příloha I Zákon č. 283/1991 o Policii České republiky ve znění pozdějších předpisů. (Vybraná část).

Příloha II Etické povinnosti policisty podle Rezoluce Rady Evropy č. 690/1979 (Deklarace o policii). (Vybraná část).

Příloha III Zákonné povinnosti policisty podle zákona č. 186/1992 Sb. (ve znění pozdějších změn a doplňků).

Příloha I

Zákon č. 283/1991 o Policii České republiky ve znění pozdějších předpisů

Povinnosti policisty

(1)

- a) chrání bezpečnost osob a majetku;
- b) spolupůsobí při zajišťování veřejného pořádku, a byl-li porušen, činí opatření k jeho obnovení;
- c) vede boj proti terorismu;
- d) odhaluje trestné činy a zjišťuje jejich pachatele;
- e) koná vyšetřování o trestných činech;
- f) zajišťuje ochranu státních hranic ve vymezeném rozsahu;
- g) zajišťuje ochranu ústavních činitelů České republiky a bezpečnost chráněných osob, kterým je při jejich pobytu na území České republiky poskytována osobní ochrana podle mezinárodních dohod;
- h) zajišťuje ochranu zastupitelských úřadů, ochranu sídelních objektů Parlamentu, pokud zákon nestanoví jinak, prezidenta republiky, Ústavního soudu, ministerstva zahraničních věcí, ministerstva vnitra a dalších objektů zvláštního významu pro vnitřní pořádek a bezpečnost, které určí vláda na návrh ministra vnitra; rovněž zajišťuje ochranu objektů, pro které taková ochrana vyplývá z mezinárodní dohody, kterou je Česká republika vázána;
- i) dohlíží na bezpečnost a plynulost silničního provozu a spolupůsobí při jeho řízení;
- j) odhaluje přestupky;
- k) projednává přestupky, pokud tak stanoví zvláštní zákon;
- l) vede evidence a statistiky potřebné pro plnění svých úkolů;
- m) vyhlašuje celostátní pátrání; přitom je oprávněna zveřejňovat údaje nezbytné k identifikaci hledaných osob;
- n) na základě vyznamenání orgány Vězeňské služby České republiky provádí úkony související s bezprostředním pronásledováním osob, které uprchly z výkonu vazby nebo z výkonu trestu odnětí svobody;

- o) zadržuje svěřence s nařízenou ústavní nebo uloženou ochrannou výchovou, kteří jsou na útěku, a spolupůsobí při jejich vyhledávání,
- p) zajišťuje pohotovostní ochranu jaderných zařízení, která určí vláda České republiky, a podílí se na fyzické ochraně jaderného materiálu při jeho přepravě podle zvláštního zákona;
- q) kontroluje doklady o pojištění odpovědnosti za škodu způsobenou provozem vozidla podle zvláštního právního předpisu.

(2) Policie plní též úkoly státní správy, pokud tak stanoví zvláštní zákon.

(3) Policie plní rovněž úkoly při zabezpečování místních záležitostí veřejného pořádku, které jí ukládají příslušné orgány obcí za podmínek stanovených zvláštními předpisy.

(4) Úkol odhalovat trestné činy páchané policisty a zjišťovat jejich pachatele plní útvar ministerstva pro inspekční činnost , přímo řízený ministrem vnitra

Příloha II

Etické povinnosti policisty podle Rezoluce Rady Evropy č. 690/1979 (Deklarace o policii)

- 1.) Každý policista je povinen *plnit úkoly, které mu ukládá zákon*, přičemž chrání své spoluobčany před násilím a jinými nezákonnostmi, které vymezuje zákon.
- 2.) Každý policista musí být *bezúhonný, neúplatný* a musí vykonávat svoji práci důstojně, zejména nesmí podlehnout korupci.
- 3.) Popravy, mučení a další formy nelidského či ponižujícího jednání jsou policistům za všech okolností zakázány. Každý policista musí příkazy k takovému jednání ignorovat.
- 4.) Policista *musí uposlechnout rozkazů, které jsou v souladu se zákony*, neuposlechne však rozkazu, o němž ví, že je v rozporu se zákonem.
- 5.) Policista *musí odeprít plnění rozkazu, který je v rozporu se zákonem*. Pokud by porušení zákona mělo vážné či nenapravitelné důsledky. Musí policista v rámci svých možností učinit taková opatření, aby k těmto důsledkům nedošlo.
- 6.) Pokud by porušení zákona nemělo vážné či nenapravitelné důsledky, je policista povinen na toto porušení, popř. jeho opakování, *upozornit* svého nadřízeného. Jestliže toto upozornění zůstane bez odezvy, musí mít policista možnost obrátit se na vyššího nadřízeného.
- 7.) Policistu nelze potrestat za to, že odmítl splnit rozkaz, který je v rozporu se zákonem.
- 8.) Policista *musí odmítnout* provedení úkonů omezujících osobní svobodu občana pro jeho rasu, politické či náboženské přesvědčení.
- 9.) Každý policista *osobně odpovídá* za své jednání a nesprávná rozhodnutí, k nimž dal příkaz a která nejsou v souladu se zákonem.
- 10.) Služební vztahy musí být jasně stanoveny. Policista musí mít *možnost se odvolat* proti nesprávnému rozkazu k vyššímu služebnímu funkcionáři.

- 11.) Legislativní orgány musí vytvořit systémy garancí proti újmám, které mohou vyplynout z činnosti policie.
- 12.) Při plnění svých úkolů musí policista jednat s potřebným důrazem, nesmí se však dopustit nepřiměřeného násilí a musí postupovat v souladu se zákonem.
- 13.) *Použití zbraně* musí být jasně a přesně vymezeno zákonem.
- 14.) Policista je povinen při jednání a jiných úkonech s osobou, jejíž zdravotní stav vyžaduje lékařskou péči, přizvat lékaře a učinit další opatření k ochraně života a zdraví této osoby. Musí se podřídit pokynům lékaře, pokud tento usoudí, že osoba musí být umístěna pod lékařským dohledem.
- 15.) Policista musí zachovávat *mlčenlivost* o otázkách majících důvěrný charakter, se kterými se seznámí, pokud výkon jeho funkce nebo zákon mu nevelí jednat jinak.
- 16.) Každý policista, který jedná v souladu s touto deklarací, má právo na aktivní, materiální a morální podporu společnosti, pro niž vykonává své úkoly.

Příloha III

Zákonné povinnosti policisty podle zákona č. 186/1992 Sb. (ve znění pozdějších změn a doplňků).

1. Podle zákona č.186/1992 Sb., o služebním poměru příslušníků Policie ČR, jsou zákonodárcem základní povinnosti policisty v § 208 *expressis verbis* stanoveny takto:

Policista je povinen

- a) plnit svědomitě a řádně úkoly uložené mu zákony a dalšími obecně závaznými právními předpisy; plnit svědomitě a řádně úkoly uložené mu rozkazy a pokyny služebních funkcionářů a nadřízených, s nimiž byl řádně seznámen,
- b) vykonávat svědomitě a řádně službu podle svých sil, znalostí a schopností,
- c) ohlásit svému nadřízenému závady a nedostatky, které ohrožují nebo ztěžují výkon služby,
- d) dodržovat při výkonu služby pravidla zdvořilosti.

Domnívá-li se policista, že rozkaz jeho nadřízeného je v rozporu s obecně závazným právním předpisem, je povinen nadřízeného na to upozornit; trvá-li nadřízený na splnění rozkazu, je policista povinen jej splnit. Policista je povinen odepřít splnění rozkazu nadřízeného jestliže by jeho splněním spáchal trestní čin; tuto skutečnost ohlásí bez zbytečného odkladu vyššímu nadřízenému.

Naopak v § 29 zák. jsou stanoveny základní povinnosti nadřízeného.

Nadřízený je povinen

- a) organizovat, řídit, kontrolovat a hodnotit výkon služby svých podřízených,
- b) zabezpečovat, aby policisté byli pro výkon služby náležitě vycvičeni a vyškoleni,
- c) vytvářet příznivé podmínky pro výkon služby,
- d) oceňovat záslužné činy a příkladné plnění služebních povinností a vyvozovat důsledky z porušování služebních povinností.

V hlavě páté zák. č. 186/1992 Sb. (Bezpečnost a ochrana zdraví při výkonu služby) je podle § 60 služební funkcionář zejména povinen:

- a) dbát při tvorbě předpisů požadavků bezpečnosti a ochrany zdraví při výkonu služby,
- b) zabezpečovat a kontrolovat dodržování předpisů, rozkazů a pokynů vydaných k zajištění bezpečnosti a ochrany zdraví při výkonu služby,
- c) zjišťovat příčiny služebních úrazů a nemocí z povolání a soustavně vytvářet podmínky pro předcházení služebním úrazům a nemocem z povolání, jakož i dalším onemocněním vznikajícím vlivem prostředí, v němž policista vykonává službu.

Povinnosti policisty v uvedené oblasti pregnantně vystihuje § 61 zák.:

Policista je zejména povinen

- a) používat při výkonu službu předepsaných ochranných zařízení a osobních ochranných prostředků a pomůcek,
- b) účastnit se školení a výcviku prováděného v zájmu zvýšení bezpečnosti a ochrany zdraví při výkonu služby a podrobit se stanoveným zkouškám a lékařským prohlídkám,
- c) neprodleně oznamovat nadřízenému nedostatky a závady, které by mohly ohrozit bezpečnost a zdraví policistů při výkonu služby.

Hlava sedmá zák.č.186/1992 Sb. v oddílu prvním stanovuje pak obecnou i specifickou odpovědnost policisty za škodu.

ABSTRAKT

CANDRA, M. *Etické výzvy policejního povolání*. České Budějovice 2008. Bakalářská práce. Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích. Teologická fakulta. Katedra teologické etiky, sociální etiky a etického vzdělávání. Vedoucí práce R. Míčka.

Klíčová slova: profesní etika, policejní etika a deontologie, etický kodex, policejní práce v praxi a její specifické výzvy.

Práce vysvětluje základní pojmy z oblasti profesní a policejní etiky. Zaměřuje se na zákonné předpisy a popisuje povinnosti a odpovědnost policejního povolání se zaměřením na etický kodex policisty. Hodnotí a porovnává spokojenost občanů s prací Policie České republiky v průběhu posledních deseti let. Práce charakterizuje některé „zátěžové situace“, kterým jsou policisté vystaveni v souvislosti s výkonem svého povolání. Specifikuje výzvy policejního povolání se zaměřením na oblast korupce, na práci v multikulturním prostředí, na problematiku moci, empatie a odpovědnosti.

ABSTRACT

Ethical Challenges of Police Profession.

Key words: Professional ethics, police ethics and deontology, police profession in use.

The work describes the primary concept of ethic, police ethic and deontology. It focuses on many lawful orders, describes duties and responsibilities of police profession and foremost the ethics code of policeman. The work judges and compares the satisfaction of citizens with the work of Police of Czech Republic during last ten years. The work characterises some of „stressful situations“, which policemen face according to their profession. It specifies the challenges of police profession with a view to a corruption, to a work in multicultural atmosphere, to problems about the power, the empathy and the responsibility.

